

STRATÉGIA

A HARGITA MEGYEI ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGVÉDELEM SZÁMÁRA

CSÍKSZEREDA

2013

MÁTHÉ ZOLTÁN

STRATÉGIA

A HARGITA MEGYEI ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGVÉDELEM SZÁMÁRA

BEVEZETŐ

A kulturális örökség fogalmát sokszor próbálták meghatározni az idők folyamán. Már a műemlékjegyzékek összeállítása előtt is születtek dokumentumok a múltból maradt emlékek megőrzésére irányuló elképzelésekről. Példaként említhetők II Pius bullája 1462-ből, a Francia Forradalom idején megfogalmazott Utasítások, William Morris manefesto-ja, vagy az újabb korból az Athéni, majd Velencei Charta, az ICOMOS kiáltványai és kiadványai. Ugyanakkor számos országban jelentek meg nemzeti törekvések a fogalom meghatározására. Érdekes például a fundamentalista Irán 1988-ból származó tömör meghatározása: „A kulturális örökség a múltból ránk maradt emlékekből áll, melyek az ember útját tanúsítják a történelem folyamán. Ezen emlékek felismerése lehetővé teszi azt, hogy az identitásról és az ember kulturális fejlődésének irányvonaláról ismereteket szerezzünk, keretet teremtve a tanulás képességéhez”.

A kulturális örökség védelméről alkotott törvénykezés eltér a román és magyar gyakorlatban. Romániában a 422/2001 sz. Törvény szabályozza a műemlékvédelmet, illetve a 2008-ban újított, 182/2000 számú törvény az ingó kulturális örökség státuszát. A magyar joggyakorlatban a 2001. évi LXIV törvény egységesen szabályozza a kulturális örökség védelmét. Ami közös bennük, hogy a védelmet a jogszabályba rögzített objektumokra terjeszti ki. Ennél tehát tágabb megfogalmazást kell alkalmazni akkor, ha helyi védettséget akarunk biztosítani olyan épületek, tárgyak, kultúrtáj számára, mely nem szerepel országosan rögzített védelmi listán. Analógiával élve, ha műemlék az az ingatlan, amely a nemzet számára fontos (országos vagy regionális) történelmi, kulturális értékeket hordoz, akkor a helyi értékvédelmet a helyi közösség számára fontos ingatlanokra kell kiterjeszteni. Ilyen értelemben megállapítható, hogy a

műemlékvédelem olyan része az épített örökség védelmének, melyet a műemléki listák egyértelműen elkülönítenek és amelyre megfelelő törvényes szabályozás létezik.

A Megyei Műemlékvédelmi Stratégia, jóllehet az Épített Örökségvédelem egy sajátos (és talán legfontosabb) szeletéről szól, óhatatlanul érinti annak tágabb területeit. A műemlékvédelem számára elkészített stratégia jelentős része így érvényes az épített örökség védelmére is, ez magyarázza a tényt, hogy a két Stratégia között átfedések jelentkeznek. Ugyanakkor az azonosságok miatt sok esetben fölöslegesnek bizonyul alapelvek, stratégiai elemek ismételése. E szellemben úgy értékelhető, hogy a Műemlékvédelmi Stratégia bevezető része teljességében érvényes az általánosságban vett örökségvédelemre is. A műemlékek A (országos jelentőségű) vagy B (regionális jelentőségű) kategóriákra oszthatók, ezek mellett találhatóak a helyi jelentőségű objektumok – lényegesen nagyobb számban és gyakran a legnagyobb névtelenségben. Ezért ennek a stratégiának a célja, bár legnagyobb részt azonos a Műemlékvédelmivel, egy jelentős szempontból eltér: meg kell határozni magát a védelem tárgyát. Amíg ez nem történik meg, addig még a törvény amúgy gyenge ereje sem tudja megállítani a romlást – rombolást.

A fentiek tükrében jelen dokumentum nem több, mint a Műemlékvédelmi Stratégia kiegészítése és kiterjesztése egy, még a műemlékeknél is több veszélynek kitett területre. Ezért a két dokumentum szerkezeti felépítése legnagyobb mértékben azonos.

Az épített örökség védelmének tárgya

A műemlék fogalma jogi státus, melyet minősítési eljárás során nyer az objektum, ezt rögzíti az aktuális országos műemléki lista, a LMI 2010. így teljesen egyértelmű, hogy mit illet műemléki védelem.

A műemlékek körén kívül álló ingatlan értékek legfontosabb jellemzője az, hogy nincsenek összeírva, azaz nem létezik egy általánosan elfogadott nyilvántartás ezen a téren.

A magyar törvénykezésben a kulturális örökséget három jelentős csoportba osztják: régészeti örökség, műemléki értékek, kulturális javak. A román Művelődési Minisztérium legújabb Örökségvédelmi Stratégiája ide sorolja a kultúrtájakat is, egy olyan területet, amely talán legkevésbé rendelkezik törvényes keretekkel (a természetes környezetre van szabályozás, az épített környezetre nincs, bár Románia aláírta az Európai Tájvédelmi Egyezményt és a 2002.07.18.-i 451-es törvénnyel ratifikálta azt).

A Magyar Kulturális Örökségvédelmi Hivatal 2011-ben készített javaslatot Kulturális Örökségvédelmi Stratégiára. Ennek rögtön a bevezetőjében szerepel a kérdés: „Miért van egyáltalán szükségünk örökségvédelemre?“, valamint az a válasz, mely szűkebb területen is érvényes:

“A polgári fejlődésben nálunknál hosszabb és zavartalanabb utat maguk mögött hagyó államok, nemzetek már leszűrték azt a történelmi tapasztalatot, hogy a kulturális örökség elemei

- meghatározó és mással nem helyettesíthető forrásai, dokumentumai egy-egy közösség azonosságtudatának, sarokkövei egy tradicionális nemzeti értékrendnek;

- részei napjaink – még élhető – emberi környezetének, amellyel összefüggésben a fenntartható fejlődés „parancsa”, racionalitása éppúgy érvényesítendő, mint a természeti környezet esetében;

- fejlesztési potenciál hordozói, azaz lehetőséget kínálnak arra, hogy a múltunkból hozott tőkét a jövőre fordítsuk.

Ennek tudatában a kulturális örökséget, illetve az örökségvédelmet **az alábbi konkrét célok szolgálatába** lehet és kell állítani:

- **közösségépítés, a társadalmi kohézió erősítése**
- a nemzeti erőforrások bővítése
- **a fenntartható fejlődés, az élhető (művi) környezet biztosítása**
- **a vidék lakosságmegtartó erejének növelése**
- a nemzeti azonosságtudat erősítése

A kiemelt célok szövegazonosan átemelhetők, a többenél is csak a térhatárolás átírására van szükség – “nemzeti” helyett gondolhatunk “helyi”-re.

A kulturális örökség fenntartása tehát nem a jóléti államok opcionális lehetősége, hanem a forráshiánnyal és válságjelenségekkel küszködő kormányzatoknak is egyfelől kötelessége, másfelől érdeke.

A „helyi épített örökség” és a „műemlék” fogalma közti lényegi különbségek

A két fogalom közti eltérések tisztázásához szükséges kiemelni a közös jellemzőket. E szempontból a műemlékvédelmi stratégia megállapításai többnyire mindkét fogalomra érvényesek. Míg a miénknél érettebb társadalmakban a közösségi identitástudat, sőt büszkeség hordozója a kulturális örökség, nálunk sokszor fejlődést gátló elemként értelmezik. Itt jelentkezik a két fogalom közti legsúlyosabb hatású különbség: míg a műemléket legalább elvben védi a törvény, addig az ezen kívüli épített örökségről jelenleg azt sem tudjuk, miben áll. A jogilag műemléknek nyilvánított objektumok csak a jéghegy csúcsát képezik egy olyan közegben, ahol „a szegénység által még konzervált faluszerkezetek, faluképek és kultúrtájak világa” uralkodik. A gond az, hogy ez az örökség csak ritka esetben kerül (egyik-másik ÁRT keretein belül) védelem alá, többnyire a köztudat sem tartja nyilván vagy nem tulajdonít neki kellő jelentőséget.

„A stratégia célja értékmentés rövid távon és értékvédelem biztosítása hosszú távon” ez a megállapítás a Műemlékvédelmi stratégia része. Ez esetben kétfontos elem kerül rögtön a célok élére: a védendő örökség feltárása és a védettség megszerzése – ezáltal a két fogalom közötti különbség feloldódható.

A műemléki listák elemzésénél érdemes figyelni egy igen fontos jellegzetességre Hargita megye vonatkozásában: a listázott műemlékek kétharmada falvakon található. Ebből következtetni lehet arra, hogy e stratégia javarészt a falu épített környezetére lesz érvényes.

Tulajdonosok

Mivel jelenleg nem számszerűsíthető az épített örökség részét képező ingatlanok köre, nem lehet kimutatni a tulajdonviszonyok százalékos megoszlását. Meg kell azonban említeni, hogy bár más megosztásban, de ugyanazok a tulajdonosi kategóriák jelennek itt is meg, mint a műemlékek esetében:

Egyházi tulajdon

Egyházi tulajdonban nemcsak templomok, hanem paplakok, plébániák, más épületek is találhatóak. Ezek jelentős része nem műemlék. Érdekes módon a templomok jelentős része sem műemlék, értékes barokk templomok maradtak le megmagyarázhatatlan okokból a listákról (Tusnád, Alfalu, stb.). Sok esetben ezek a templomok azonos vagy magasabb színvonalú értéket hordoznak, mint néhány műemlék, viszont teljesen védtelenek a jószándékú, de értékorientált tudatot nélkülöző beavatkozásokkal szemben.

Önkormányzati, intézményi tulajdon

Ide sorolhatók falusi iskolák, községházak, művelődési otthonok, stb. Rendszerint kisebb értéket jelentenek, mint az egyházi tulajdonú épületek, de a rajtuk végrehajtott helyes vagy helytelen beavatkozások nagy mértékben jelenthetnek jó vagy rossz példát.

Magántulajdon

Kétségtelenül ezek vannak jelen a legnagyobb számban – lakóházak, porták, gazdasági épületek, kapuk nagy számban tartoznak ide. Ezek a leginkább veszélyeztetettek is, mert nagyon sok beavatkozás, sőt akár bontás nemcsak szakszerű terv, de építési / bontási engedély nélkül történik. Összehasonlítva például az egyházi tulajdonú épületekkel, itt még a közösségi tudat sem jelent gátat a pusztulás előtt.

Tipológia

Ugyanazok a típusok itt is fellelhetők, mint a műemlékek esetében. Ami ez esetben megjegyzendő: műemléki szempontból védett városkép van (Csíkszereda, Petőfi utca), falukép alig, pedig ez egy olyan értéket jelent, ami sok esetben még menthető lehet.

Hasznosítási lehetőségek

A nem műemlékként jegyzett örökség részei többnyire használatban lévő ingatlanok. Turisztikai potenciáljuk nyilván kisebb, mint a műemlékeké, hiszen jóval kevésbé mediatizáltak. Ezért beépítésük a turisztikai forgalomba (mint célpont) csak a műemlék-desztinációk kiegészítőjeként lehetséges, kevés kivétellel (Énlaka mint a falukép-megőrzés mintája).

Komoly lehetőség rejlik viszont a vendéglátóhelyként való kihasználás: vendégházak, kulcsosházak, akár kispánziók alakíthatók ki, ahol megfelelő programkiegészítőkkel a faluturizmus felfuttatásához járulhat hozzá.

A tájház, mint a hagyományok kismúzeuma, ugyancsak lehetséges, de településenként csak 1-2 esetben.

SAJÁTOS FOGALMAK

A Műemlékvédelmi Stratégia mellékleteként szerepel az a tájékoztató anyag, amelyik tartalmazza a tárgykör fontos fogalmi meghatározásait, törvényi háttérét, valamint gyakorlati tudnivalókat közöl a laikusok számára. A fogalmak tisztázása erre az esetre is érvényes, néhány fontos észrevétellel:

- fontos beszélni a műemlékek felvételéről és törléséről. A műemlékek és azokon kívüli épített örökség között szerves kapcsolatnak kell léteznie. Az általában vett örökséggel kapcsolatban a cél a védettség biztosítása. Erre a leghatékonyabb mód a műemléki listára való felvétel. Ezt megfelelő dokumentálással és indoklással el lehet érni, bár sok esetben maguk a tulajdonosok ódzkodnak tőle. Mégis sok esetben ez kell legyen a cél,

például a listáról valamilyen okból lemaradó templomok esetében. Ennek a lépésnek a fontosságáról meg kell győzni a tulajdonosokat is.

Műemlékek listáról való törlésénél az átjárhatóság (listáról törölt épület helyi védettség alá kerülése) jóval kisebb mértékű, mert a törlés vagy erős értékvesztés, vagy hasonlóképp erős érdek eredménye, mindkettő majdnem lehetetlenné teszi a védettség fenntartását más formában.

- meg kell jegyezni, hogy az épített örökséget érintő beavatkozásokra vonatkozó szabályok műszakilag azonosak kell legyenek a műemlékekre vonatkozókkal. Jóllehet ez esetben nem szükséges a műemléki engedélyezés, létre lehet hozni a tervtanácsi véleményezés eljárását, a rendezési tervek esetén már működő módon.

- a műemlékvédelem nemzetközi és hazai jogi kerete nem érvényesíthető a listán kívüli örökség esetében. Ez esetben a jogi keretet az Általános Rendezési Tervek és esetenként a Tanácsi Határozatok jelenthetik. A Műemlékvédelmi Stratégiában ismertetett jogi háttér ez esetben forrás lehet helyi védelmi szabályozások kidolgozására. A témát érintő jogszabályok közül kiemelten kell megemlíteni:

- az **50/1991 sz. törvényt** az építkezések jóváhagyására, újraközzölve az utólagos módosításokkal és kiegészítésekkel. Ez a törvényi keret arra vonatkozóan, hogy az ÁRT szabályainak betartását az Építési engedély kibocsátásakor számon kell kérni.

- a **10/1995 sz. az építés minőségére vonatkozó törvény** utólagos módosításokkal és kiegészítésekkel

AZ INTÉZMÉNYESÍTETT ÖRÖKSÉGVÉDELEM ROMÁNIAI RENDSZERE

Amikor a román jogrendszer örökségvédelemről beszél, kizárólag az örökség műemlékként jegyzett részére állít fel szabályokat és intézményrendszert. E tekintetben tehát jelentős különbség van a "műemlék" és "örökség" között. A listákról kiszorult örökség védelmének vannak ugyan intézményei, de ezek nem kormányzati jellegűek és nem képeznek rendszert. A civil szervezetekről van szó, melyek sok helyen létrejöttek és különböző eszközökkel próbálják az örökségvédelem ügyét szolgálni. A stratégia fontos eleme ezen szervezetek feltérképezése és rendszerbe foglalása annak

érdekében, hogy hatékonyabb fellépést lehessen biztosítani és tapasztalatokat – munkamódszereket lehessen megosztani.

Az országos Műemléki intézmények közül mindenképp figyelemre méltó a Műemléki szakértőlista – bár jelen esetben nem köthető műemléki jogosultsághoz a beavatkozás, mindenképp indokolt megfelelő szakemberek bevonása.

A HMT ÖRÖKSÉGVÉDELEM TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGE

Hargita Megye Tanácsa úgy a műemlékvédelem, mint az általános örökségvédelem terén több programot indított el és működtet. Ezek célja egyrészt rövid távú (vissza nem térítendő támogatások műemlékek felújítására), más esetekben stratégiai, ez főleg az általános örökségvédelem esetében érvényes.

Folytonos programok:

Faluképvédelmi Program

A program célja a falu épített örökségi értékeinek beazonosítása, feltárása, és védelmük biztosítása a felújított Általános Rendezési Tervekbe való foglalás által.

Modern Székely Ház Program

A program célja típustervek elkészítése annak érdekében, hogy az érdeklődők hozzáférhető áron juthassanak olyan minőségi lakóháztervekhez, melyek figyelembe veszik a faluképvédelmi szempontokat.

AZ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG ALAPVETŐ PROBLÉMÁI, TÜKRÖZŐDÉS A KÖZTUDATBAN

A helyi örökségvédelem helyzetértékelése

Önmagában az a szándék, hogy értékvédelmi stratégia készüljön, a megyei önkormányzat örömdetes érdeklődését tükrözi. Ez azért fontos, mert az örökségvédelem kulturális tevékenység, mely sokáig ebben a formában volt csak jelen az európai kultúrában. A hatóság csak utólag vállalt részt ebben a tevékenységben, azt is inkább a törvényekkel szabályozott műemlékvédelem terén. Hargita megyében az utóbbi idők vívmánya a helyi érték előtérbe helyezése. Ez több területen nyilvánul

meg: Helyi termékek vására, Faluképvédelmi program, Műemlékvédelmi program, stb. Ezzel együtt, a hatékony örökségvédelem eszközei nem állnak rendelkezésünkre. Az örökségvédelemhez a hatósági szerepvállaláson kívül (amin ugyancsak van javítanivaló: ezt szolgálja jelen Stratégia) szükség van a széleskörű társadalmi egyetértésre és együttműködésre; ezenkívül, (és ez tűnik a legsúlyosabb akadálnak) szükség van a megfelelő költségvetési fedezet biztosítására. Ebben, mivel az Önkormányzat tulajdonosként nem vesz részt, csak ösztönző szerepet vállalhat.

Párhuzamosan meg kell állapítani, hogy „az örökségvédelemnek két ellensége van: a szegénység és a gazdagság.” Egyfelől a pénzhiány miatt számos érték eltűnik, vagy visszafordíthatatlan károkat szenved, másfelől az ingatlanfejlesztések bontásokkal járnak, illetve helytelen beavatkozásokkal eltorzított, önmagukból kiforgatott épületeket eredményeznek, melyek így elveszítik örökségi értéküket.

Ide kívánczik megállapítani, hogy az EU-s pályázati lehetőségek csak néhány kiíráson belül kezelik megfelelően az örökségvédelmet, ezért jó néhány példán követhető értékes örökség tönkretétele egyéb célok elérése érdekében. Ez alól talán kivételt képeznek a műemlékként jegyzett épületek, de azok esetében is óriási a nyomás („ha akadályoz a hivatal, elveszítjük a támogatást”).

A műemlékként nem nyilvántartott épített örökséggel kapcsolatban az a legjelentősebb gond, hogy nincs róla megfelelő értékkataszter, felmérések alig, illetve csak szétszórta létező részfelmérések vannak. Jelenleg azt sem tudjuk pontosan, hogy hol és milyen dokumentációs anyag létezik.

A kultúrtáj külön elemzést érdemel. A székely táj hagyományos tájhasználatának átalakulása felgyorsult. Nincs komplex tájvédelem:

- nincs komplex táji, természeti értékkataszter
- nincs meg a tájvédelem jogi kerete

A rendezési tervek nem tartalmazzak:

- komplex tájvizsgálatot, zöldfelületi vizsgálatot
- táji örökségvédelmi tanulmányt

- külterület szabályozást
- belterületi zöldfelületi szabályozást

A táji munkarészek elkészítését, ha készül, nem tájépítések végzik.

Hamis az a megközelítés, mely szerint a kulturális örökség csak felemészt az anyagi forrásokat anélkül, hogy valamit nyújtana, ezért csak akkor kéne áldozni rá, amikor más társadalmi igényeket már kielégítettünk. Ezt szerencsére a megyei vezetés felismerni látszik. Az egyértelmű cáfolathoz szükség lenne a költségek és hasznok minél pontosabb kimutatására. Követni kéne ugyanakkor az örökség hozzájárulását gazdasági mutatók alakulásához. Ilyen számítás lehetővé tenné annak megállapítását, hogy az örökségből profitáló gazdasági ágazatok milyen mértékben járulnak hozzá az örökségvédelemhez.

Örökségvédelem és politika

„A hatékony örökségvédelem megteremtéséhez a kulturális örökséget kívánatos, a védelmét hasznossá kell tennünk a politika számára. Miközben azonban e célokat akarjuk elérni, azt is egyértelműsíteni kell, hogy mit is kínálunk. Csak a történeti értékhez hű bánásmód révén válhat a kulturális örökség értékálló, mindig megújulni képes és számos szempontból jövedelmező gazdasági forrássá és közösségépítő erővé.” (KÖH Stratégia)

A politika mindig és mindenhol hat a közéletre, ez lehet pozitív („jó” ügyek támogatása - „lobby”) vagy negatív (rossz ügyek előtérbe helyezése). Sajnos nálunk még gyakori, hogy a politika megpróbál a gyorsabb érvényesülés érdekében közbelépni, azaz rövidre zárni az engedélyezési folyamatot. Ehelyett el kell érni, hogy a politika megértéssel és támogatóan forduljon az örökségvédelem felé, befolyását pedig a pénzügyi alapok megszerzésére használja, valamint egy elfogadott stratégia érvényesítésére.

Nem közvetlenül kapcsolódik a politikához, de fontos megemlíteni, mert

politikusaink sokat tehetnek e tekintetben, a közbeszerzések kérdését. Jelenleg az e téren érvényes szabályozások nem sok teret engednek az érték kibontakozására, ezt az állapotot meg kell szüntetni, hogy közpénzből ne épülhessen rossz példa. Ennek érdekében fontos elkerülni a „legolcsóbb megoldás” elvét, szakmai háttérrel kell biztosítani a közbeszerzési pályázatok elbírálásához. Szükséges olyan szaktanácsadás a kiírások elkészítéséhez, mely segít maximálisan kihasználni a törvényes lehetőségeket annak érdekében, hogy a minőségi megoldások elsőbbséget élvezhessenek. Mindez törvényhozói kezdeményezést feltételez.

Az örökségvédelem lépcsőfokai

A Műemlékvédelmi stratégiában megfogalmazott tevékenységsor ez esetben is érvényes - a már beazonosított örökségi értékek esetében. Tehát ez esetben az első és legfontosabb lépés az értékkataszter összeállítása – a tárgyismeret.

A tárgyismeret, leltározás, leltárak frissítése és karbantartása

A műemlékek helyzete annyiban egyszerű, hogy egyértelmű, törvénybe foglalt listán szerepelnek, ilyen értelemben jellegük vitán felüli. A műemléken kívüli örökség esetében első lépésként a védendő épített örökséget – épületeket, épített együtteseket, kultúrtájat - kell azonosítani, majd a védettséget a rendezési terv által törvényes keretbe foglalni.

Az értékazonosításban több tényezőnek kell részt venni, illetve több szempont szerint lehet védelemre javasolni az örökség elemeit:

- szakmai szempontok alapján be lehet azonosítani a védelemre érdemes elemeket. Ez irányban jelentős lépés a Faluképvédelmi program.
- a helyi közösség megnevezheti a közösség szempontjából jelentős elemeket
- helytörténészek beazonosíthatják a történeti értékű elemeket.

Az így kialakuló, eltérő szempontú értéklistákból kell létrehozni a védelemre javasolt összegezett listát, melynek átfogónak, de nem eltúlzottnak kell lennie.

Az értékleltár nem állhat meg a listánál. Még műemlékként jegyzett, fontos

épületek esetén is előfordul, hogy semmilyen információval nem rendelkezünk róluk. Ezért az anyaggyűjtés nem állhat meg addig, amíg teljes adattárral nem rendelkezünk. Az adattárnak tartalmaznia kell (természetesen a jelleg és fontosság arányait betartva) a felmérési dokumentációt, történeti – művészettörténeti tanulmányt, falkutatást, épületdiagnosztikai tanulmányokat, stb.

Az adattár összeállításának módjai a következők:

- össze kell gyűjteni a már elkészült anyagot. Számos felmérés készült már összehangolás nélkül, ezek létéről sokszor kevesen tudnak. Megfelelő használati rendszer kidolgozásával (szerzői jog, használati díj) ezek megkönnyítenék a később tervezést.

- támogatások odaítélését olyan feltételekhez lehet kötni, melyek az adattár kiegészítését szolgálják. (Például: nem lehet középkori templomon cserepet cserélni, ha nincs a tetőszerkezetre faanyagvizsgálat).

- a felméréseket egységesíteni kell oly módon, hogy új tervek esetén egységes követelményrendszer alapján lehessen dolgozni. Megfontolandó egy olyan rendszer kidolgozása, melyben a felmérési anyag digitális formátumban (.dwg, .dxf) állhatna az érdeklődők rendelkezésére.

Ehhez a tevékenységhez szükséges kellő számú hivatali és képzett helyhatósági személyzet, a jogi környezet ismerete és következetes alkalmazása. **A cél a felmérések egységesítése, egységesen használható, nyitott adatbank létrehozása.**

A további lépések azonosak a műemlékek esetében megállapítottakkal: inventarizáció, értékmentés, konzerválás, restaurálás, hasznosítás, karbantartás. Ide ismét közbe kell iktatni egy lényeges eltérést a műemlékekhez képest: míg műemlékek esetében a törvény egyszerű javításokra is engedélyezési kötelezettséget ír elő, addig ez esetben ez nem mindig előírt, jöllehet, kutatást, tervezést itt is minden esetben el kéne végezni. Hasonlóképp, nincs törvényes előírás a tervezők, kivitelezők szakképzettségére sem, az általános követelményeken túl.

A Műemlékvédelmi Stratégia SWOT elemzése tulajdonképp az Örökségvédelem egészére készült – ezért jelen dokumentumba kiegészített idézetként jelenítjük meg.

Erősségek (Strenghts)	Gyengeségek (Weaknesses)
- A megye falvainak történeti szerkezete, vidékük kultúrtáj-jellege, a faluképben megtalálható szellemi hierarchia - A szegénységben Konzerválódott épületanyag részleges megléte - A régi építéstechnikák részleges megőrzése - A háztáji jellegű gazdálkodás jelenléte, az ezt szolgáló hagyományos épületanyag használata - A helyi épített örökség identitáserősítő jellegének társadalmi felismerése - Növekedő érdeklődés a hagyományápolás, helyi termékek, regionális identitás iránt, erősödő lokálpatriotizmus - A HMT pártoló programjai (hagyományos termékvásárok, faluképvédelem, modern székely ház) - Szaktudás kialakulása és felzárkózása a műemléki tervezés, kivitelezés, karbantartás terén, rendszeres szakemberképzés Kolozsváron - Működő program Énlakán, (akárcsak a Fehér megyei Torockón) ezek mintaadó ereje	- Hamis etikai és esztétikai értékrend a köztudatban (új=jó és szép, régi=rossz és csúf) - Tévhitek a műemlékek „fejlődésgátló” Tulajdonságaival kapcsolatban - Tudatlanság, karbantartási kultúra hiánya, közöny a pusztulással, vagy rombolással szemben - Általános, társadalmi szintű emlékezetkiesés - A gazdaszellem és a felelősségvállalás társadalmi szintű hiánya - Az országos és területi műemlékvédelem alulfinanszírozottsága, szerkezeti hiányosságai és személyi korlátai - Szűk jogi keret, kiskapukkal a műemlékek és műemléki környezetek rombolói számára, a felelősségrevonás bántó hiánya - Rossz, a hagyományos nevelési értékeket mellőző tanügyi rendszer (helyismereti, esztétikai, általános műveltségi, környezetismereti, valamint szakmunkásképző, otthonteremtési és -karbantartási tantárgyak hiánya)
Lehetőségek (Opportunities)	Veszélyek (Threats)
Az emberiség jelenlegi értékviselésének világszintű felismerése, reakciók világszerte Az autentikus kulturális értékrend felé nyitás a hazai többségi és kisebbségi vezető	A műemlékek anyagi hordozóinak folyamatos és visszafordíthatatlan romlása Idegen minták és építőanyagok tolatkozó inváziója Az újjazdag félműveltség, a szellemiség

értelmiség és haladó politikusok körében A visszaszolgáltatások növekvő gyakorisága Erősödő autonómiaigény, a helyi tudás felértékelődése A kulturális turizmus dinamikus fejlődése Fejlettebb országok pozitív példája, integrált műemléki programjai, tapasztalatcserelehetőség és külföldi szakemberképzési programok	rohamos lepusztulása A pénzügyi világválság kezelésének fojtó lassúsága A lokális értékrendet visszaszorító negatív globalizmus Kormány- és önkormányzati szinten megnyilvánuló nemtörődömség, értetlenség és a téma iránti felelőtlen érzéketlenség Romániában
---	---

MEGYEI ÖRÖKSÉGVÉDELMI STRATÉGIA

A stratégia általános céljai – értékmentés rövid távon, értékvédelem biztosítása hosszú távon – azonosak a Műemléki Stratégiáéval. Az általános Épített Örökségvédelmi stratégia sajátos célja emellett az, hogy kiterjessze az értékmentést azokra a helyi értékekre, amelyek nem rendelkeznek törvényes kerettel e pillanatban.

Az örökségvédelem problematikája egyre inkább nemzeti kérdés úgy Romániában, mint Magyarországon. Mindkét nemzeti Értékvédelmi Stratégia útmutató lehet helyi szinten is. Az országos törekvéseket (Serban Sturdza) támogatni lehet és kell, annál is inkább, hogy azok felismerik a műemléken túli örökséget is, ami túlmutat az érvényes törvényes kereten. A Sturdza stratégia néhány eleme beépíthető az országos elfogadottságtól függetlenül is:

- szükséges, hogy a helyhatóságok, jelen esetben a Megyei Tanács, hozzák nyilvánosságra minél hamarabb igényüket a Műemléki listák módosítására. Ezután határozatban kell rögzíteni, hogy az érintett ingatlanok felmérése, leltározása előtt semmilyen beavatkozást nem lehet rajtuk végezni.

- bontási engedélyek igénylése esetén igényelni kell a leendő új épület elvi építészeti megoldásának bemutatását.

- védett övezetek esetén meg kell akadályozni, hogy magánindítványra készülő rendezési tervek önkényesen megváltoztassák a beépítési mutatókat.

- örökségvédelem alá eső vagy védelmi övezetben levő ingatlan használaton

kívül hagyását, szándékos rongálását, engedély nélküli bontását büntetni kell.

- létre kell hozni a védett tájak kataszterét. Bár az országos stratégia csak a Nemzeti parkokat, természetvédelmi övezeteket említi, a felsorolásban helye van a kultúrtájaknak is. Ezek beazonosításához együttműködésre kell felkérni a Környezetvédelmi Hivatalt.

Az örökség részét képező objektumokon kívül kiemelt figyelmet érdemel a táj, valamint a közösségi tér. Szükséges a hagyományos közösségi terek revitalizációja.

A jövőkép fontossága

“A stratégiai gondolkodást és egy kíváncsi jövőkép felrajzolását egyetlen szakterület sem mellőzheti, ezek nélkül tartósan jó helyzetbe hozni egyetlen ágazatot sem lehet. Ez még akkor is igaz, ha tudjuk, a kulturális örökségvédelem jelenlegi alulpozícionáltságának fő oka nem a stratégia, a jövőkép hiánya. A jövőkép megfogalmazásának célja azonban túlmutat az ágazati igényeken: arra irányul, hogy a kulturális örökségvédelem hasznossá tehesse magát más ágazati politikák számára, és eszközöket ajánljon fel a mindenkori kormányzatnak nemzetstratégiai céljaink megvalósításához.” (részlet a KÖH stratégiatervezetéből).

A jövőkép része kell legyen az az érték- és identitástudat, mely számára fontos és elismert tényező az épített örökség, tágabb értelemben a helyi kötődés. Ily módon az épített örökség részt vállalhat a megyei, régiós, helyi arculat kialakításában.

A jövőkép szempontjából fontos megállapítani, hogy tágabb régióknak is, ezen belül szűkebb közösségünknek is komolyabb esélyt jelent az önazonosság megfogalmazása, mint a globalizált értékrendben felvenni a versenyt a fejlettebb Európával.

Hosszútávú jövőkép

A távlati cél egy olyan jövőkép kialakítása, mely a fejlődést a hagyomány tiszteletével, fenntartható rendszerbe építésével látja megvalósíthatónak. Ezt a célt úgy kell elérhetővé tenni, hogy az értékek felismerése ne azok pusztulása, visszafordíthatatlan elvesztése után történjen meg. Ezért fogalmazódik meg a **rövid távú prioritás**: az értékek azonosítása és mentése. Ehhez biztosítani kell a szakembereket, intézményi és anyagi kereteket, valamint a megvalósításhoz szükséges konkrét programokat.

STRATÉGIAI CÉLOK

A célok megfogalmazásában ismét ki kell emelni a Műemlékvédelmi Stratégiában megfogalmazottakkal azonos helyzetet. A célok legnagyobb része azonos. Ezért, bár megismételjük az ott megfogalmazottakat, az eltérő részeket kiemelten jelenítjük meg.

- Az épített örökség elemeinek meghatározása

- A tárgyismeret bővítése, leltározás (régészeti, művészettörténeti kutatások)
- A mentés rendszeresítése
- A megelőzés, karbantartás kultúrájának kialakítása
- A térség fejlesztéspolitikájába, munkaerőpiacba integrálása
- Térségi, kultúrtáji, lokális identitás megerősítése, desztinációépítés
- Szervezeti partnerségek (szinergia) kialakítása és fenntartása
- A jogi környezet hatékonytá tétele
- Köztudatbaépítés és mediatizálás, oktatás, értékrend kialakítás
- Szakemberképzés
- Az életminőség javítása, a műemlékekhez való hozzáférés biztosítása, társadalmi részvétel fokozása

Bár a stratégiai célok nagyrészt azonosak, megvalósításuk eszközei sok szempontból eltérőek.

Szakhatóság és értékvédelem

Kevés a megyei szintű lehetőség az értékvédelmi szakhatóságok helyzetének alakítására, első sorban amiatt, hogy a műemléken túli érték jelenleg nem határozható meg pontosan. Ezenkívül a szakhatóság kinevezése nem megyei, hanem minisztériumi jogkör, igen kicsi mozgástérrel és hatáskörrel. A nagy gond a főépítési szerepkör rossz törvényi szabályozása. Jelen rendelkezések értelmében lehetetlen megfelelő szakértelemmel és főleg helyismerettel rendelkező főépítést kinevezni, sokszor még nagyvárosba is. Ezért kiemelt fontosságú a „tanácsadó építész” fogalmának gyakorlati megvalósítása. El kell érni azt, hogy minél több településnek legyen megfelelő tekintéllyel felruházott tanácsadó építésze. A tanácsadó (fő)építésznek egyaránt kell képviselnie a közérdeket és a szakmaiságot.

FEJLESZTÉSI JAVASLATOK

A STRATÉGIAÉRVÉNYESÍTÉSI PROGRAMOK

A Stratégia értelme és célja az érvényesítés. A HMT szemszögéből két érvényesítési szempontot kell figyelembe venni: a passzív (a HMT támogatja a megfelelő színvonalú és szakmai háttérű külső kezdeményezéseket) és aktív (a HMT saját programokkal vesz részt az örökségvédelemben) részvételt.

Az aktív részvételhez elengedhetetlen a költségvetési stratégia felépítése.

A költségvetési stratégia

A műemlék-tulajdonosok és fejlesztők számára az örökségvédelem gyakran pénzügyi bonyodalmak okozójaként jelentkezik. Ennek feloldására világszerte kedvezmények és támogatások kiszámítható rendszere alakult ki, mely segíti a közérdekből fennálló védelem miatti korlátozások kompenzálását. Számos külföldi példa azt mutatja, hogy e rendszerek nem hiányt képeznek a helyi költségvetésben, hanem közvetett hatások révén (turizmus bevételei, munkahelyteremtés- és fenntartás, vidékfejlesztési hatások) a mérleg kimondottan pozitív is lehet.

A támogatás költségvetési (pénzügyi) lehetőségek hiányában építőanyagok folyósításával is lehetséges. Ehhez szükséges, hogy azok a tervek, amelyek bontást

irányoznak elő, kezeljék a bontott anyag hasznosításának kérdését, főleg közbeszerzés esetén.

Tudomásul kell venni, hogy költségvetési keret (legyen az állami, önkormányzati vagy magán) nélkül bármilyen védelmi stratégia hatástalan. Sőt, forráshiány miatt eleve értelmetlen olyan stratégiai elemek megfogalmazása, amelyek más országok gyakorlatában jelen vannak: örökségvédelmi többletköltség közbeszerzési munkálatok esetén, kártalanítás, védett ingatlanok elővásárlási joga.

Költségvetés szintjén így módon a leginkább járható út az adókedvezmények megítélése. Ezek lehetnek ingatlanadó – kedvezmények, adásvételi, örökösödési illeték – kedvezmények, helyreállítási költségek levonása személyi, illetve társasági jövedelemadóból. El kell érni, hogy az örökségi érték helyreállításának feltételei kedvezőbbek legyenek, mint a bontás – új építés, mert az utóbbinak eleve van egy előnye: új épülettel meg lehet szabadulni a régi fizikai kötöttségeitől (alaprajzi beosztás, méretek) és a maximálisan megengedett beépítési paraméterekkel lehet újat építeni.

Az állami és önkormányzati támogatás esetén a forrásokat szakszerűen kell elkölteni. Mivel állami támogatás eleve csak műemlékké nyilvánított ingatlanok esetén várható, az ezen kívüli önkormányzati támogatások elköltésére szakmai elbírálatot kell biztosítani.

Javasoljuk egy “Sürgősségi alap” létrehozását, amely bizonyos esetekben bevethető annak érdekében, hogy sürgős beavatkozásoknál elvárható legyen a szakszerűség (árvízkarok, viharok következményei, stb.)

Pályázatok

Ezen a téren öröndetes lépések történtek, ezek folytatására remélhetően

meglesz az akarat és az eszközök. A Műemlékvédelmi program nagyon jó keret, és bár tökéletesíthető, mindenképp élen jár országos szinten. Amit talán célként ki lehet tűzni: a pályázható összeg és a rendelkezésre álló idő növelése. Amit talán célil lehet tűzni: a pályázható összeg és a rendelkezésre álló idő növelése.

Egyértelmű azonban, hogy saját költségvetésből a megyei vagy községi önkormányzatok nem tudnak elegendő anyagi háttérrel biztosítani. A hiány pótlásában szerepet vállalhatnak a pályázatok. E területen is lehet támogatást juttatni az érintettekhez: pályázati figyelőt kell működtetni, mely időben és pontosan továbbít információkat az érintettekhez, valamint pályázati tanácsadást szolgáltat.

Sok esetben az EU pályázatok nem elérhetők elszigetelt pályázók számára. Ezért ösztönözni kell a szövetkezést ilyen pályázatok előkészítésére, akár települések között, akár „Public Private Partnership” formájában.

Fontos elem a pályázatok szempontjából, hogy minden pályázat tiszta tulajdonviszonyokhoz kötött. Ezeket pályázati határidők betartásával a kiírás megjelenése után rendezni lehetetlen. Ezért az örökséghez tartozó ingatlanok tulajdonosait fel kell hívni a tulajdonviszony rendezésére.

Ugyanakkor a megyei önkormányzat is pályázhat megfelelő kiírás esetén, hiszen előnyös lenne, ha létezne a megye területén megfelelően felszerelt restaurátorműhely vagy laboratórium (pl. történeti építőanyag vizsgálatára).

PROGRAMCSOMAGOK

I. Rendszerezett tárgyismeret, kutatás

Az épített örökség ismeretéhez fontos egy adatbázis létrehozása. Ez még a műemlékek esetén is erősen hiányos, de ott legalább léteznek a listák, ismert, hogy mit kell védeni. Az általában vett örökség esetében szükség van egy lehető legszélesebb körben elfogadott értékkataszterre. Cél ennek a kataszternek törvényes erőre emelése, ami három úton valósulhat meg: az Általános Rendezési Tervekbe való befoglalás, Tanácsi határozatok, illetve a műemléki besorolás.

Az értékkataszter létrehozásának fő lépcsőfokai:

- Létező felmérések, kutatási anyagok összegyűjtése, rendszerezése
- További felmérések elkészítése. Célszerű egy rendszer kidolgozása annak érdekében, hogy a felmérések könnyen hasznosíthatók legyenek. Ezt a lépést azért kell kiemelten kezelni, mert gyakran derül ki rövid határidős pályázatok esetén, hogy nincs használható információ az épületekről, ezért nem lehet a határidő betartásával pályázni. Ahogy új beruházásnál kötelező az Épület Kézikönyvének összeállítása, úgy az épített örökség esetén is hasznos lenne a felmérési anyag léte. **Erre célszerű egy elkülönített programot létrehozni.**

A kutatás – tervezés első lépése annak kielemezése, hogy mi áll rendelkezésre, mi hiányzik, mit kellene biztosítani a folyamat elindításához. Az adatbázis útján fellelt anyagot rendszerezni, frissíteni és bővíteni kell. A folyamatban következik, sorra, a felmérés, épületdiagnosztika, építéstörténeti és művészettörténeti leírás, kutatás, helyreállítási terv. Ezeket a szakaszokat törvényes keretek és műszaki tartalmak szabályozzák, ezért erre nem szükséges kitérni, fontos viszont az, hogy minden lépés szakszerűen készüljön. Ehhez a mindenkori megrendelőnek gondoskodnia kell, hogy a megbízást megfelelő képesítéssel rendelkező szakemberek kapják, kellő létszámban és megfelelő együttműködési hajlammal.

A tájvédelem területén szükséges egy metodika kidolgozása - elfogadása, amely alkalmas:

- a tájvizsgálat alaplépéseinek bemutatására
- a rendezési tervek kül- és belterület táji-és zöldfelületi szabályozására

- helyi és magasabb szintű táji-és természetvédelmi rendeletekhez
- alapja térségi döntéseknek, turisztikai fejlesztéseknek.

PROGRAMOK

Adatbázis építés	Össze kell gyűjteni a már elkészült felméréseket, tanulmányokat, dokumentumokat, ezeket akár nyomtatott, akár digitális, akár mindkét formátumban hozzáférhetővé kell tenni. A korrekt kezelés feltétele a felhasználási körülmények kidolgozása, biztosítani kell a szerzői jog tiszteletben tartását. Az adatbázis fontos része a monitoring eredményeinek tárolása is.
Felmérések elkészítése, frissítése	Célszerű a Műemlékvédelmi program előszobájaként egy felmérési program elindítása is, hogy a jövőbeli lehetőségek gyorsabb elérésére felkészülhessenek a tulajdonosok. A program része kell legyen a felmérések létének fontosságát ismertetni.
Faluképvédelmi program	Olyan, már működő programról van szó, melynek hozadéka később, a rendezési tervekbe foglalás után lesz csak lemérhető. Végcél az, hogy a megye összes településének meglegyen a faluköpi tanulmánya. Az összeállított katasztereket pedig kötelezően be kell építeni az ÁRT legközelebbi felújításába.
Kutatási programok	Helytörténeti dokumentációk elkészítésének támogatása.

II. Mentés és megóvás (karbantartás, megelőzés)

Az örökségvédelem gyakorlata a dokumentálás, kutatás, tervezésen túl több

módon nyilvánul meg, alapvetően:

- értékmentés
- karbantartás
- konzerválás
- restaurálás
- integrált hasznosítás
- tevékeny részvétel a fejlesztésben

Mindezek megvalósításában jelentős szerepet játszik a kivitelezés. Ma a közbeszerzési szabályok kis teret engednek a szakmai képzettség megkövetelésére, pedig ez fokozottan fontos e területen.

Ahogy fontos adatbázis létrehozása az örökséggel kapcsolatos dokumentációk összegyűjtésére, úgy fontos a megfelelő szakcégek – szakemberek nyilvántartása. Célszerű lenne arra is módszert találni hogy e szakemberek munkához jussanak és így ne kényszerüljenek rendszeresen máshol munkát vállalni.

A fentiekhez hasonlóan fontos a hagyományos építőanyagok és azok előállítóinak nyilvántartása, használatuk ösztönzése. Ehhez helyi és regionális piacok – vásárok szervezése, minőségi bontott anyagok börzéje, az építőanyag-forgalmazók érzékennyé és érdekeltté tétele szükséges. Ugyanakkor a táj –és helyidegen anyagok használatát már a rendezési tervekben korlátozni, esetenként kizárni kell.

Támogatni kell a hagyományos építőanyag-gyártást (tégla, cserép, nyílászáró)

Fontos, hogy az örökséget érintő kivitelezési munkákat arra jogosult cégek – vállalkozók végezzék. Szakcégek esetén megjegyzendő, hogy nemcsak a cég jogosultsága fontos, hanem hogy a munkát végző szakembernek is meglegyen a jogosultsága, hiszen előfordulhat, hogy szakemberei által jogosultságot szerzett cégtől pont a megfelelő szakemberek távoznak el vagy dolgoznak máshol.

Minden kivitelezési munkálathoz biztosítani kell a megfelelő műszaki felügyeletet.

A karbantartás sok esetben elvégezhető szakkivitelező bevonása nélkül, ehhez

gyakorlati útmutatók összeállítása célszerű.

E fejezetben kell megemlíteni olyan, részben már elindított, vagy csak tervezett programokat, melyek részben az előző fejezethez is kapcsolódnak. Néhány szűkebb területről van szó, épület, építmény vagy felszereléscsoportokról, melyek esetén az összeírás, dokumentálás, leltározás, mentés és helyreállítás egyaránt a feladat része. Ezek a Székelykapu- program (már elismer és vonzó védjegy), a Vízimalom – program (a vízimalmok nagyrészt elvesztették gazdasági jelentőségüket, de néhány esetben hasznosíthatók) és az Orgona – program (a templomi orgonák esetenként még használhatók, más esetben kisebb – nagyobb javításra van szükségük, amit csak szakember tud elvégezni).

PROGRAMOK

Sürgősségi alap létrehozása	Az alap felhasználásának feltétele kell legyen egy szakértői vélemény a beavatkozás szükségességéről, hogy az alap ne jelenthessen kikaput a hatósági engedélyezés kikerülésére
	Szakértői vélemény értéke 2.500 lej körüli, kisebb sürgősségi beavatkozás (cserépcsere, szél – vagy vízkár elhárítása esetenként kb. 25 – 30.000 lej. Az alap legalább évi 2 esetet kell figyelembe vegyen, tehát évi 65.000 lej értékű. Határozatba kell foglalni elköltési módját arra az esetre, ha nincs szükség sürgősségi beavatkozásra.
Örökségvédelmi program	A helyi értékek előtérbe helyezésének akkor lenne igazi hitele, ha a Műemlékvédelmi program kiterjeszthetővé válna az örökség részeként elismert, de nem listázott ingatlanokra is. Ehhez feltételrendszert kell kidolgozni, mely szerint a pályázónak tanúsítania kell

	elkötelezettségét az értékek iránt. Elsősorban azoknak az ingatlanoknak kell támogatást kapniuk, melyek tulajdonosai célul tűzik ki a műemlékké nyilvánítást A műemlékké nyilvánításhoz szükséges dokumentáció alapidokumentumai a felmérés, történeti tanulmány, szerkezeti szakvélemény és kataszteri dokumentáció. E formában egy épület listázásához szükséges dokumentáció 12.000 – 25.000 lej közötti érték.
Bontott építőanyagok börzéje	A bontott építőanyag keresett, de nehezen elérhető termék. A bontott anyagok nyilvántartását - forgalmazását több módon lehet megoldani: - Külön e célból létrehozott lerakatokban - Építőanyagkereskedők bevonásával, akik e célból „bontott anyag – sarkot” hozhatnak létre a már létező logisztikai háttér felhasználásával - Kereslet – ajánlat közvetítésére szakosodott honlap gondozásával. Az önkormányzatokat ösztönözni kell arra, hogy bontási engedélyek kibocsátásakor felhívják a figyelmet a lehetőségre. Ugyanakkor ki kell küszöbölni a spekuláció lehetőségét: épület nem bontható csupán az építőanyag értékesítése érdekében.
Hagyományos építőanyagok gyártása	Sok esetben nem áll rendelkezésre megfelelő bontott anyag, de a hagyományos méretű, formájú, anyagú termék kezműves gyártása lehetséges. Ezeknek a műhelyeknek a létrejöttét, létét támogatni kell, termékeiket pedig népszerűsíteni
Székelykapu - program	Minél teljesebb értékkatasztert kell létrehozni a még álló kapuk dokumentálására. Meg kell fogalmazni egy

	támogatási rendszert a megtartás ösztönzésére (az elbontás meggátolására) és anyagi forrásokat kell elkülöníteni a szakszerű javítás résztámogatására.
Vízimalom - program	Elsődleges feladat a még álló vízimalmok összeírása és felmérése. Ezután hasznosítási javaslatokat kell előkészíteni, alapvetően az eredeti rendeltetés megtartásával, pl. Hagyományos pékségek ellátására, de más módon is.
Orgona - program	A megmaradt orgonákat össze kell írni és rendbetételükre alapot kell teremteni. Ezután kisebb koncertturnék szervezhetők templomi orgonisták (vagy akár orgonaművészek) részvételével, így a program kulturális programmá fejlődhet.

III. Integrált fejlesztés, partnerségek, szinergiák teremtése, fenntartható programokba illeszkedés

Az örökségbe való befektetés igenis kimutatható gazdasági előnyökkel járhat. Ehhez ki kell alakítani egy olyan egyensúlyt, melyben a gazdaság elismeri az örökség jövedelemgeneráló képességét, a kulturális örökség pedig helyet ad a fejlesztésnek, saját értékeinek feladása nélkül. Az **örökségbarát fejlesztéspolitika** ismérvei:

- örökségi érték - alapú: a történeti érték feltétlen tisztelete jellemzi,
- integrált szemléletű: a múlt értékeit szervesen beilleszti a jelenben és a jövőnek készülő fejlesztésekbe,
- hosszútávon fenntartható,
- új értéket teremt.

Az EU – társfinanszírozással megvalósuló beruházások esetén előtérbe kell helyezni azokat, amelyeknek örökségvédelmi hozadéka van. Nem szabad elfelejteni, hogy egy már létező épület hasznosítása terület és táj megőrzésével járhat, a bontás és

az új építés pedig többletenergia ráfordításával – ez ráadásul nemcsak az örökség részét képező meglévő ingatlanokra igaz.

Az elszaporodó családi panziókhoz képest a vendégfogadásra felújított kúriák, vagy akár tájházak minőségibb kínálatot jelentenek.

A megye jelentős mértékben használhatja ki a vallási turizmust – a csíksomlyói templom zárándokainak programszerűen lehet megmutatni, hogy a kegytemplomon kívül is milyen gazdag a környék egyházi műemlékeiben.

Az értékvédelem nem szigetelődhet el az általános fejlesztési folyamatoktól, azok programjaiba minél hatékonyabban be kell épülni. Helyi kiírások esetén célszerű bármilyen program keretein belül külön pontozni az épített örökséggel való párbeszédet.

Válságidőszakban mindig felmerül a fenntarthatóság kérdése. Általában megnövekszik az újrahasznosítás értéke – kevesebb anyagi erőforrást von el egy újrahasznosított ingatlan, miközben több ember megélhetését teszi lehetővé. Ezenkívül korlátozza a települések indokolatlan terjeszkedését a kultúrtáj vagy természetes táj kárára. Ezen belül az épített örökség hasznosítása, részvétele a fejlődésben fokozott esélyt jelent fennmaradására. Ezért a hatóságok kiemelten kell támogassák az örökség mentését és hasznosítását a fejlesztési programokon belül.

PROGRAMOK

Szakiroda a HMT – ban	A szakiroda léte igen fontos annak érdekében, hogy a már működő vagy ezután elinduló programokat össze lehessen hangolni. Az iroda szerepköre kiterjedhet majd a létrehozott adatbázis kezelésére is. Minél összehangoltabb a tevékenység, annál jobban kikerülhetőek lesznek az átfedések, egymással ellentétes beavatkozások.
Pályázati figyelő	Sok esetben a tulajdonosok nem képesek, nem érdekeltek vagy nem megfelelően felkészültek a

	pályázati kiírások követésére. Ezért célszerű egy iroda működtetése, mely figyeli a kiírt pályázatokat, értesíti a potenciális érdekelteket, felkutatja a lehetséges partnereket.
Modern székház	Egy már elindított program, mely azt hivatott bebizonyítani, hogy a fejlesztés egyénileg is lehetséges az örökségvédelem szellemében. A tervcsalád segítséget nyújt a falu összképének védelméhez.

IV. Vonzerőnövelés

Az örökség fenntarthatóságában jelentős szerepe van a célpontok (turisztikai, kulturális, vallásos) kiépítésének. Ha a műemlékek esetében lehet arról beszélni, hogy maga a műemlék a desztináció fő eleme, az épített örökség nagy része inkább keretként jön számításba – olyan keretként, mely ráerősít a konkrét célpont hitelességére. A karcfalvi templom jelentős turisztikai vonzerőt képvisel, de ezt kiemeli egy olyan településkép, mely tartja léptékét és jellegét. A turisztikai vonzerőt például a megfelelő szálláshelyek kialakítása is növeli, ezeket ritkán lehet műemlék épületben megtenni, a helyi örökség részét képező ingatlanokban annál inkább.

PROGRAMOK

Turisztikai célpontok építése	A turisztikai célpontok népszerűsítését a természeti értékeken kívül épített örökségre, kultúrtájra is kell építeni. Az e célból készülő kiadványok elkészítésébe be kell vonni az örökségvédelmi szakembereket, hogy a turisztikai vonzerő szakszerű és ne torz információkra épüljön.
--------------------------------------	---

V. Jogérvényesítési folyamat, helyi törvényerejű szabályok

A jogi oldal alakításában viszonylag kevés eredményre várhat a területi elven

működő örökségvédelmi stratégia. A jogharmonizáció 3 területen szükséges: hazai a nemzetközivel, hazai törvénykezés az alkalmazásaival, valamint hazai törvénykezés belterjes harmonizációja (számos esetben érhetőek tetten egymásnak ellentmondó törvények és szabályozások). Ebbe a folyamatba beleszólást a politikai oldallal fenntartott megfelelő kapcsolat engedhet, módosító- vagy akár törvényjavaslatok beterjesztésével.

Helyi szinten jogerős hozzászólást tesznek lehetővé a rendezési tervek. Mivel ezek megrendelői az önkormányzatok, el kell érni, hogy az új vagy megújított rendezési tervek komolyan vegyék az örökségvédelmet, illetve, hogy a már elkészített ide vonatkozó szaktanulmányokat magukba építsék és alkossák meg az örökségvédelem érdekei szolgáló szabályozókat. Ezt a Faluképvédelmi tanulmányok nagymértékben elősegíthetik, hiszen azokból levonhatók a szabályokat indokló következtetések. A szabályozásoknak vonatkozni kell elsősorban a beépítés módjára (területfelhasználási mutatók, telken belüli területhasználat, magasságok), de az épületek (főleg a tetők) formájára, anyag-és színhasználatra is ki kell térjenek, hiszen az e téren tapasztalható elburjánzás okozza a legnagyobb károkat a faluképben.

Törvényes keretet jelenthetnek még a Tanácsi határozatok, melyek sokat tehetnek az önkormányzati támogatás, pályázati rendszerek, ösztönzési rendszerek, büntetési rendszerek kialakításában, valamint ideiglenes védelmet biztosíthatnak az új ÁRT elkészítéséig. Megfontolandó a Falutörvények hagyományának felújítása, korszerűsítése, ezeket ugyancsak Határozatok formájában lehet törvényerőre emelni.

A tájvédelem kiemelt szerepet kell kapjon, mert sok szempontból mostohább helyzetben van – nagy a szakemberhiány, országos szinten kevés a megvalósítás, hiányos, ha egyáltalán van, a jogi keret. A Románia által aláírt Tájvédelmi Egyezmény alapján ezért meg kell hozni egy Megyei Tájvédelmi Határozatot.

Fontos a jogi segédlet biztosítása az értékvédelmi gyakorlat szereplői, kiemelten a polgármesterek, alpolgármesterek, településfejlesztési szakirodák dogozói számára.

PROGRAMOK

Az épített örökség beépítése ÁRT –be, Tanácsi Határozatokba	A HMT következetesen kell szorgalmazza a Faluképvédelmi tanulmányok beépítését, ezáltal biztosítva a helyi védelmet.
Kiemelt értékek műemlékké nyilvánítása	A műemléki listázás a védelem elméletileg leghatékonyabb módja. A listázáshoz nem elég lebonyolítani a besorolási eljárást, előzetesen érdekeltté kell tenni a tulajdonost. Ehhez megfelelő ösztönzési formát kell kidolgozni.
	A műemlékké nyilvánításhoz szükséges dokumentáció alapidokumentumai a felmérés, történeti tanulmány, szerkezeti szakvélemény és kataszteri dokumentáció. E formában egy épület listázásához szükséges dokumentáció 12.000 – 25.000 lej közötti érték.
Büntetőjog érvényesítése	A HMT akkor tud érvényt szerezni bármilyen örökségvédelmi folyamatnak, ha határozottan jelzi, hogy nem fogadja el a törvényes keret áthágását. Ezért a helyi szabályozások be nem tartását a megfelelő szigorral kell büntetni, megfelelő hatóságon keresztül.
Jutalmazás	Egy olyan társadalomban, mely számára nem egyértelmű követelmény a szabályok betartása, szükséges a jó hozzáállást jutalmazni. Erre alkalmasak lehetnek időszakonként (évenként) kiutalt díjak: „legjobb helyreállítás”, „jó gazda”, stb. Ezek a díjak állhatnak erkölcsi elismerésben, anyagi juttatásban vagy különböző kedvezményekben.
	Alap létrehozása indokolt, ennek éves mértéke 10.000 lej körüli lehet.
Tájvédelmi határozat	Egyszeri program, mely alapot teremthet a későbbi táji értékvédelemre

VI. Hatékonyság monitoringja

A hatékonyság követése fontos eleme a már elkezdett programok folytatásának, új programok elindításának. Nem elég elvágni a szalagot, ki kell elemezni az eredményeket, hogy a jó példát követni, a hibákat pedig elkerülni lehessen. Egy dokumentálási – mentési – hasznosítási folyamat eredményeit lehet követni intézményes formában, társadalmi szervezetek segítségével, a sajtó vagy a közvélemény követésével. Célszerű a kiemelten sikeres esetek nyilvánosság előtti bemutatása, népszerűsítése.

PROGRAMOK

„Visszajelzés – figyelő”	Az általános örökségvédelem esetén a költség – haszon elemzés nem minden esetben járható út, egyrészt, mert a tulajdonosok zöme olyan magánszemély, kinek számára nehezen értelmezhető a fogalom, másrészt eleve nem meghatározó alkalmazni, mert az anyagi költséget nehéz az erkölcsi haszonnal számszerűen összehasonlítani. A hatékonyságot ez esetben célszerűbb a társadalmi visszajelzések összegyűjtésével, elemzésével kiértékelni. Ezeket a visszajelzéseket célszerű a korábban említett adatbázisba is befoglalni, hogy a tanulságokat a jövőben hasznosítani lehessen.
---------------------------------	---

VII. Tematikus oktatás, nevelés, értékrend –alakítás

Az örökségvédelemnek jelen kell lennie az általános iskolai oktatásban. Ez nyilván tananyagon kívüli fejezet, de pl. Osztályfőnöki órákra meg lehet hívni szakembereket, akik a kulturális örökségről és annak védelméről tartsanak előadásokat. Ezenkívül az oktatásba aktív módon is be kell vezetni az örökség ismeretét, pl. vetélkedők, népfőiskolák, „erdei iskolák” formájában. Ahhoz, hogy

mindez hatékony lehessen, a pedagógusok számára is továbbképzőket kell szervezni.

PROGRAMOK

Helyismereti vetélkedők	Minél nagyobb egy vetélkedő nyertesének elismertsége, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a résztvevők felkészüljenek. Minél nagyobb az ismeret, annál érthetőbb lesz a fogalom. Megéri tehát kigondolni a díjazási alap létrehozásában való részvétel módozatait. 1 vetélkedő szervezési költségei : teremdíj, zsűrizési díj, díjazás, esetenként szállítási költségek.
Helyismereti túrák szervezése	Akár a helybeliek, akár a látogatók számára szervezhetők körutak, melyeken szakemberek vagy az örökségvédő egyesületek képviselői tarthatnak előadásokat a helyi értékek népszerűsítésére.
A Helyismeret mint fakultatív tantárgy	Már az elemi iskolákba bevezethető a helyismeret fakultatív órákon való ismertetése. Ezek megtartására az előbb jelzett módon lehet bevonni szakembereket vagy helyi örökségvédőket. Tankönyvszerkesztés – és kiadási díj biztosítása – egyszeri költségtétel.
Helyismereti kiadványok szerkesztése és terjesztése	Kiadványokat több céllal lehet szerkeszteni: - helyismereti tájékoztatók - turisztikai információs kiadványok - jó és rossz példák szakszerű bemutatása, gyakorlati útmutatók. Ezeknek oly módon kell elkészülniük, hogy a szakembert nem igénylő karbantartási – javítási beavatkozásokat érthetően ismertessék, ugyanakkor jelezzék, hol az a határ, melyen túl már szakemberhez kell fordulni.

Kiállítások szervezése	A kiállítások lehetnek: - más régiók – országok jó példáit bemutató anyagok - helyi érdekű anyagok - a megye több tájegységét vagy egészét érintő anyagok, melyeket vándorkiállításként lehet bemutatni Várható költségek: teremdíj, felügyelet, kiállítási anyag összeállítása. Kiállításonként 3.000 – 5.000 lejes költséggel lehet számolni.
Mediatizálás	A média kiemelt szerepet játszhat az örökségvédelem pozitív megítélésének kialakításában, amennyiben partner egy örökségbarát kampány elindításában. A kampány célja a társadalom szemléletének alakítása. A kampánynak foglalkoznia kell az örökségvédelem kihívásaival – hasznosítási lehetőségek, a jó karban tartás lehetőségei, az ehhez nyújtott támogatások. A kulturális és ezen belül az épített örökséget nem ideologikus, hanem pragmatikus szempontból kell bemutatni, fő hangsúllyal a gazdasági – társadalmi haszonra, fejlesztési potenciálra, munkahely-teremtési lehetőségekre. Amikor annyira használt jelszó a környezettudatos, fenntartható fejlődés, ki kell hangsúlyozni, hogy az örökségvédelem eredményei ezeket a célokat is szolgálják. Az identitástudat említését nem szabad mellőzni, de mellette a gazdasági hasznót is meg kell említeni. Ide tartozik megemlíteni egy könnyen elérhető, áttekinthető honlap fenntartásának szükségességét, mely számos módon képviselhetné az értékvédelem érdekeit:

	- az értékvédelem szereplőinek bemutatása - az értékvédelmi programok ismertetése - az elért eredmények bemutatása - az örökségvédelemmel kapcsolatos bemutató írások - rendezvények szakszerű és vonzó előzetes beharangozása, majd ismertetése. Ez a honlap már létezik (www.epitettorokseg.ro), fenntartása folyamatos feladat
--	---

VIII. Szakemberképzés

A megfelelő szakemberállomány kinevelése létkérdés az örökségvédelem számára. Nyilvánvaló, hogy a HMT nem vállalkozhat állandó szakmai képzésre. Mégis, több módon szerepet vállalhat e területen.

Az örökségvédelemben számos szakterület van, melyen egyáltalán vagy alig van szakember. Van olyan szakterület is, melyen tágabb környezetben is alig találni illet. Ez érvényes egyaránt a kutatás, tervezés és kivitelezés esetében. Legalább néhány hiányszakmára célszerű lenne ösztöndíjakat létrehozni.

Ha az állandó oktatás nem is odható meg, háttérrel kell biztosítani tanfolyamok rendezésére. Ez megvalósítható több szinten: programot lehet létrehozni az önkormányzati apparátus számára, felsőfokú továbbképzőket külső oktatók bevonásával, szakmunkásképzés formájában.

PROGRAMOK

Szakmérnökképzés támogatása	Támogatni kell helyi, felső vagy középfokú végzettséggel rendelkező szakemberek részvételét a különböző szakmérnöki továbbképzőkön. Pályázható anyagi forrásokat kell létrehozni részvételi díjak és a részvétel egyéb költségeinek részleges megtérítésére.
Képzési program hivatali	A hivatali dolgozókkal ismertetni kell az örökségvédelem

dolgozók számára	szerepét, fontosságát és céljait, hogy megértéssel és ne egyszerű végrehajtóként viszonyuljanak a kérdéshez.
Hagyományos mesterségek oktatása	Az oktatás formái: - rövid tanfolyamok szervezése meghívott oktatókkal - „tanoncok” bevonása és gyakorlati képzése élő építőtelepeken - a szakmérnökképzés támogatásához hasonlóan támogatni kell a máshol szervezett szakemberképzési programokon való részvételt

IX. Társadalmi részvétel, megyeközi és nemzetközi kapcsolatok

Az örökségvédelemmel foglalkozók tisztában lehetnek azzal, hogy nem saját magukat kell meggyőzniük a védelem szükségességéről. Szerencsére alakultak már örökségvédelemre „szakosodott” egyesületek, ezek fennmaradását, megerősödését, újak létrejöttét támogatni kell, mert fontos tényezők abban, hogy a védelem igénye ne kívülről érkező nyomásként jelenjen meg. E szervezetek sokat tehetnek azért, hogy a helyi értékek azonosítása a lehető leghelyesebben készüljön el, hogy a lakossághoz a megfelelő módon jusson el az üzenet, valamint, hogy a lakosság igényeit a szakma megismerhesse. Fontos a megfelelő kapcsolattartás más jellegű civil kezdeményezésekkel is hiszen az örökségvédelem nem más előremutató kezdeményezések ellenében akar érvényesülni. Civil fórumokat kell szervezni ötlet, terv és megvalósítás szintjén, hogy a közösség a folyamat részének érezhesse önmagát.

A helyi hagyományörző kezdeményezések számára biztosítani kell a szakmai háttérrel.

A tapasztalatmegosztás érdekében fontos feltérképezni a szomszédos területeken működő hasonló kezdeményezéseket és azokkal kapcsolatokat kiépíteni.

PROGRAMOK

Önkéntesek bevonása az	Az önkénteseket több módon lehet bevonni és ezáltal
-------------------------------	---

Örökségvédelembe	közelebb hozni az örökségvédelem gyakorlatához: - részvétel a felmérési programokban, ez inkább a felsőoktatásban résztvevő diákokra érvényes. - közmunkák karbantartási munkák elvégzésére, kizárólag megfelelő szakemberek irányításával
Részvétel megyeközi és nemzetközi rendezvényeken	Támogatni kell a megye területén élő szakemberek arra irányuló törekvését, hogy szakmai rendezvényeken továbbképzést nyerjenek, illetve a megye területén elért eredményeket népszerűsítsék.

KIEMELT PROGRAMOK MODELLJE

(a Műemlékvédelmi stratégiával összhangban)

Fejlesztési terület I.	Rendszerezett tárgyismeret, kutatás Adatbázis építés
Tartalom	Folyamatosan karbantartott és bővített leltár, felmérések

	és dokumentumok lehetőleg nyomtatott és digitális változatban
Cél	Gyorsan és hatékonyan felhasználható információgyűjtemény, a (jelenleg szétszórtan) létező anyag egységes feldolgozása
Indoklás	A stratégia tárgyának ismerete, elérhetővé tétele
Várható eredmény	Olyan egységesen feldolgozott dokumentációs alap létrehozása, mely elengedhetetlen további lépések megtételére, felgyorsítja azokat és mivel nyilvános, állandóan javítható és kiegészíthető
Együttműködési lehetőségek	Megfelelő felhasználási szabályzat mellett hasznosítható kutatók, szakmérnökök, vagy akár fejlesztők számára is
Finanszírozás, fenntartás	Megyei költségvetés, pályázatok, tulajdonosok A digitális formátumú adatbázisnak nincs anyagi vonzata, elegendő a leadott munkáknál a digitális változat igénylése. Az adatbázis kezelése lehet egy, már létező hatóság hatáskörében
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro www.virtualisszekelyfold.ro
Kapcsolódó projektek	www.epitettorokseg.ro faluképvédelmi tanulmányok

Fejlesztési terület I.	Rendszerezett tárgyismeret, kutatás Felmérések elkészítése, frissítése
Tartalom	Az épített örökséget alkotó épületek, építmények felmérési dokumentációjának elkészítése
Cél	Gyorsan és hatékonyan felhasználható dokumentáció rövid határidős pályázati tervek előkészítéséhez
Indoklás	Az egységes adatbázis alapvető eleme
Várható eredmény	Azon alapvető információk léte, melyek segítségével gyorsan készíthetők elő pályázati elődokumentációk

Együttműködési lehetőségek	Egységes adatbázis
Finanszírozás, fenntartás	Megyei költségvetés, pályázatok, tulajdonosok Épületenként, méret függvényében, 6.000 – 15.000 lejes költséggel kell számolni.
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro www.virtualisszekelyfold.ro
Kapcsolódó projektek	www.epitettorokseg.ro faluképvédelmi tanulmányok

Fejlesztési terület I.	Rendszerezett tárgyismeret, kutatás Faluképvédelmi program
Tartalom	A települések értékkataszterének elkészítése
Cél	A létrehozott adatbank beépítése az Általános Rendezési Tervekbe a védelem biztosításának érdekében
Indoklás	A helyi értékeket csak akkor lehet védeni, ha megfelelő ismeretekkel rendelkezünk róluk
Várható eredmény	Helyi védelem intézményesítése az ÁRT által. Kiemelt esetekben műemlékké nyilvánítás
Együttműködési lehetőségek	Civil szervezetek Önkormányzatok
Finanszírozás, fenntartás	Megyei költségvetés
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro
Kapcsolódó projektek	www.epitettorokseg.ro , központosított adatbázis

Fejlesztési terület II.	Mentés és megóvás Bontott építőanyagok börzéje
Tartalom	Bontási munkák újrahasznosítható elemeinek / anyagainak valós vagy virtuális raktára
Cél	Régi, hiteles anyag újrahasznosítása helyreállítási munkák esetén. A jelenleg is létező kereslet kielégítése oly módon, hogy az újrahasznosítás könnyen elérhető

	legyen.
Indoklás	A bontott anyag tovább él mint az örökség része, korabeli méretrendjével könnyebben alkalmazható a felújítások alkalmával.
Várható eredmény	A felújítás hitelesebbé válik az anyaghasználat miatt.
Együttműködési lehetőségek	Építőanyagkereskedők Tulajdonosok
Finanszírozás, fenntartás	Megyei költségvetés (logisztika) Építőanyagkereskedők
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro vagy e célból szerkesztett honlap
Kapcsolódó projektek	

Fejlesztési terület III.	Integrált fejlesztés Modern székely ház
Tartalom	Falusi lakóház - típustervek előkészítése, amelyek hozzáférhetőek az építési szándékkal jelentkező érdeklődők számára
Cél	Hagyományos környezetbe illeszkedő lakóházak építése, olcsón hozzáférhető, minőségi tervek alapján. Mintaházak megépítése a HMT támogatásával.
Indoklás	A környezetromboló, jellegtelen lakóházépítés gyakorlatát csak olyan minőségi tervek terjesztésével lehet visszaszorítani, amelyek olcsón elérhetők.
Várható eredmény	A mintaházak felépítése után növekvő érdeklődés a nemcsak olcsóbb tervek, de olcsóbb kivitelezési érték iránt is.
Együttműködési lehetőségek	Építészirodák Önkormányzatok
Finanszírozás, fenntartás	Megyei költségvetés
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro
Kapcsolódó projektek	
Fejlesztési terület V.	Jogérvényesítési folyamat Az épített örökség beépítése

	ÁRT –be
Tartalom	A tanulmányok eredményeinek feldolgozása és helyi szabályozási rendszerbe építése
Cél	A védelem biztosítása szabályozás által.
Indoklás	A falukép védelme és mentése.
Várható eredmény	A még létező értékek megtartása, további pusztulástól való megóvása.
Együttműködési lehetőségek	Településfejlesztés Önkormányzatok (Építési engedélyek kibocsátásának jogi eszköze)
Finanszírozás, fenntartás	Megyei és helyi költségvetés
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro, sajtó Az ÁRT törvény által biztosított nyilvánossága
Kapcsolódó projektek	Települések Általános Rendezési Tervei

Fejlesztési terület VIII.	Szakemberképzés Hagyományos mesterségek oktatása
Tartalom	Hagyományos építési technikák gyakorlati elsajátítása
Cél	Megfelelő tudású helyi szakemberek képzése.
Indoklás	A hiteles helyreállítások számára szükséges a szakemberek léte
Várható eredmény	A gyakorlat hiánya miatt pusztulófélben levő szaktudás újraélesztése
Együttműködési lehetőségek	Szkipari és felsőfokú oktatás
Finanszírozás, fenntartás	Megyei költségvetés, EU pályázatok
Megjelenítés	www.epitettorokseg.ro , sajtó
Kapcsolódó projektek	

Zárszó

Ahhoz, hogy a Hargita Megyei Tanács különböző programjai értelmet nyerjenek és gyakorlati eredményeket hozzanak, kiemelten kell kezelni e programok folyamatosságát.

A **Faluképvédelmi Program** esetében elsődleges cél a már elvégzett felmérések mihamarabbi beépítése az Általános Rendezési Tervekbe. Mivel a Rendezési Tervek felújítása egyrészt törvényes kötelesség, másrészt viszont anyagi lehetőségek hiányában többnyire késlekedik, vagy elmarad, a Megyei Tanács azon települések Á.R.T. – készítését kell támogatassa, ahol van Faluképvédelmi felmérés, és azzal a feltétellel, hogy ez beépül a Rendezési Tervbe. Ez mód lehet arra, hogy további települések is érdekeltek legyenek a felmérések elkészítésében, a végcél pedig egy teljes megyei értékkataszter összeállítása.

A **Modern Székely Ház** tervcsalád jelentős segítséget nyújthat a faluképet tiszteletben tartó új házépítéshez. Falvainkon jelenleg e szempontból az a legnagyobb gond, hogy az építési szándék többnyire nem társul annak a lehetőségével, hogy megfelelő minőségű terv megfizethető legyen. Ezért leggyakrabban olcsó, de ezáltal rossz minőségű, nem illeszkedő, a helyi összefüggésektől eltekintő tervek készülnek. A mintaterv-család áthidalhatja ezt a gondot, ehhez azonban szükség van egy végrehajtási metodológia kidolgozására. Eddig vázlattervek készültek a HMT megbízásából. A további lépések:

- a kiviteli tervek elkészítése. Ezt a folyamatot lehetőleg ugyancsak a HMT kell finanszírozza, de legalábbis ellenőrzést kell gyakorolnia fölötté. Ez a módja annak, hogy a terv minősége biztosítható legyen. A két tervszakasz értéke a teljes terv 70-80%-a a majdani megrendelő terhére készül el a helyszínhez alkalmazott engedélyezési terv.

- a rendelkezésre álló tervek katalógusának népszerűsítése. Erre már megvannak a fórumok (www.epitettorokseg.ro), de nem eléggé ismertek. Tekintve, hogy a házépítés első lépése a Területfejlesztési bizonylat beszerzése, az önkormányzatok ismertethetik a katalógust és bemutatathatják a használati feltételeket az érdeklődőknek.

- a népszerűsítés mellett a jelentkezőket érdekeltté lehet tenni pénzügyi támogatással, például az engedélyezési díj elengedésével vagy csökkentésével.

- a használati feltételrendszernek tartalmaznia kell a következő elemeket:
 - a szerzői jog tiszteletben tartása érdekében az engedélyezési tervet csak a vázlattevé / kiviteli tévé szerzője készítheti
 - a megrendelőnek vállalnia kell a tévé szigorú betartását és lehetőséget kell biztosítani a műszaki felügyeletre e célból.
 - a megrendelő hozzá kell járuljon a végeredmény népszerűsítéséhez abból a célból, hogy további érdeklődők jelentkezzenek.
- az egyéni jelentkezők mellett fontos az önkormányzatok érdekeltté tétele, hiszen épülhetnek önkormányzati megrendelésre orvosi-, tanári- vagy más szolgálati lakások. Ugyanakkor kivitelező cégek is érdekeltek lehetnek mintaházak megépítésében.

A programot nem kell lezártnak tekinteni, további mintatervek elkészítésére lehetőséget kell biztosítani, de ezek elfogadását ugyanannak az eljárásnak (szakmai zsűriztetés) alá kell vetni.

Ez a program azért fontos, mert megmutatja, hogy az örökségvédelmet új épület létrehozásával is lehet szolgálni, ha az tisztelettel viszonyul környezetéhez.

A már működő programokat azért kell kiemelten támogatni, hogy sikerességük új programok beindítására legyen megfelelő indok és lehetőség.

IRODALOM

- Kulcsár L. koord.: Hargita megye stratégiája 2002-től 2013-ig
- Bíró A. Zoltán. koord: Hargita megye kulturális stratégiája 2012
- Márton Ildikó: HMT műemlékvédelmi részleg javasolt tevékenység - 2020
- Mihály Zita: helyi közigazgatási szintű műemlékvédelem, Kvár, 2006
- Serban Sturdza, mások: Patrimoniul construit si natural al Romaniei in pericol. Masuri prioritare de protectie, Palatul Cotroceni, 2008
- Albert Homonnai M: Épített örökség és modernizáció, Csíkszereda, 2009
- Örökségvédelmi szempontú vélemény és javaslat az Új Széchenyi Terv vitáirathoz – KÖH, Bp, 2010
- Kulturális örökségvédelmi stratégia. A KÖH szakmai javaslata 2011
- Tövissi Zolt: Stratégia a Hargita Megyei Műemlékvédelem számára
- www.cultura.ro – acte normative
- www.cultura.ro – Patrimoniul Cultural Național. Strategie

